

ԿԱՄՔԻ ՈՅԺ. № 45 ԵՐԵՎ 1032. Կմիր լուսինը ձեռք նկարում եւ Հեղինէին իր երեխայով Տիրաւոր պատկերի առաջ:

Խնդրում ենք Աղբիւր-Տարազին բաժանորդ գրեւի ցանկացողները աճապարեն փութով ստորագրեն, որպէս զի այս անցնող 1899 թւականի նման, նոր բաժանորդ գրողները չըզրկեն «Աղբիւր-Տարազի» առաջին №№-ից:

Աղբիւրի յաւելում

ՏԵԼ ԵԶՈՆ № 282

Լոյս է տեսնում շաբաթը մի անգամ կիրակի օրերը

№ 46 կիրակի դեկտեմբեր 5

տասներորդ տարի 1899

ԲԱՑԻԱԾ Է 1900 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ձիարշակ

ԱԼՖՐԷԴ ՏԵՆԻՍՍԵՆԻՑ

Տիրաքսիլ տուն... Ո՛ր, ինչպէս յանախ շր-
փորով լցւած,
Երջանիկ, վախկո՛ւս կանգ էի առնում ես նորա
դիմաց,
Սպասելով երկար ֆո մեղմ խօսքերին ու անուշ
ժպտին
Եւ դողդողացող փափկասուն ձեռքիդ բուռըն
սեղմումին:
Ո՛ր, վաղուց ի վեր չեն հնչում արդէն այն խն-
քուշ խօսքեր.

Տե՛ս, ես շարունակ դողում եմ սանջում ամբողջ
գիշերներ՝
Հագիւ բրդընկւի պայծառ արեալոյս, վախով
զաղհնապէս
Եւ նրբիւրական դուանն եմ մօտենում յանցաւորի
պէս:
Այսեղ այգ չըկայ. այսեղ կայ միայն քախիծ
եւ սսեք,
Այսեղ կան սանջող ու մութ մրսքերի դժնեայ
բեկորներ.
Իմ ետեւն է նա. այնեղ - մեհական աղմուկ ու
շարժում,
Այնեղ ըսպիսակ ուռուականի պէս օրն է բարձ-
րանում...

Ռեդիկիոս Անդիեան

Լեհացոց քաղաւոր Ֆոնան Ստրէսկու հանդիսաւոր մուտքը Վիէն.

Նկար Կոսսակի

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԱԳԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

V.

Մերկայ Համառոտ տեսութեամբ՝ աշխատեցինք ապացուցել թէ մեր դարու ծնունդ Համարող խոշոր արտադրութիւնը տնտեսական յառաջագիմութեան գլխաւոր հիմունքն է: Մենք աշխատեցինք բնորոշել և ընդգծել նրա գլխաւոր առաւելութիւնները: Վերջիններն ի հարկէ միւսնոյն ժամանակ կարելի է համարել իբրեւ նրա ծառայութիւնները Հասարակական յառաջագիմութեան գործում: Բարեփոխած ճանապարհները, աւելի ճիշտ ու արագ Հաղորդակցութիւնների Հնարաւորութիւնը, քաղաքների լուսաւորութեան ու ջրմուղների գործը, հրդեհների ու հեղեղների դէմ զոյութիւն ունեցող միջոցները, քաղաքների մէջ զարգացութիւնն, ուսումնական ու դպրոցական հիմնարկութիւնների ընդլայնացումն, դիտական ու գեղարեւոտական կուլեկցիաների տարածումն ու ժողովրդականացումն, լրագրների ու մամուլի Հասարակացումն—ահա մեր կուլտուրական զարգացման վառ նշույլները, ուր զըլխաւոր դերը պատկանում է խոշոր արտադրութեանը: «Մրցութեան ճնշման տակ, մղած շահի խթանից, որը նրա հետ միասին մուտք գործեց նորագոյն պատմութեան մէջ, նա կարծես Հմայքով դէպի իրականութիւն կոչեց այն առասպելները Հաղար ու մէկ զիշերներից, որոնց հրաշալիքներով մենք զմայլւում ենք ամեն օր, երբ շրջում ենք մեր մեծ քաղաքների փողոցներում կամ արդիւնաբերական ցուցահանդէսներում, երբ մենք Հաղորդակցութեան մէջ ենք մտնում մեր անտիպողների (Հակոտնեայ) հետ, երբ պալատներում ճանապարհորդում ենք ովկիանոսի վրայ, կամ երբ դարձանում ենք մեր փառաշուք լազիւնների պայծառութեան մէջ»)»... Նա իրար մօտեցրեց ազգութիւններին, Հարթեցրեց նրանց մէջ եղած խոթութիւններն և յառաջագիմագոյն երկրների կուլտուրան Համայն մարդկութեան սեպհակաւնութիւն դարձրեց:

Սակայն տնտեսական յառաջագիմութեան այդ պտուղներից օգտւում են լոկ խոշոր ձեռնարկողները, վաճառականները, «րենտեօրները» և նրանք, որոնց յատուկ դրութիւնն ապահովացնում է ամուր կացութիւն և ժամանակին Համապատասխանող արդիւնք-

ների աճեցումն, նոյնպէս և ազատ պրոֆեսիօնների ներկայացուցիչները: Այդ մթնոլորտում են Հաճոյք ստանում զիտութեան յաջողութիւններից և Հոգ տանում նրանց դարգացման վրայ, այդտեղ են ծաղկում արեւստները և այդտեղ է կարողանում անհատը ներմուծել իր կեանքում որոշ ներդաշնակութիւն: Իսկ ինչ է կատարւում այն շրջանում, այն Հասարակական դասակարգում, որը ժամանակակից Հասարակութեան հիմքն է, որն անմիջապէս ինքն է արտադրում բոլոր սպառողական բարիքները և մի կողմից Հնարաւորութիւն տալիս ձեռնարկողներին ստացած արդիւնքների շնորհիւ շքեղ աշխարհային կեանք վայելել, իսկ միւս կողմից մեզ այն բոլորը, ինչով որ Հանապազօր օգտւում ենք: Իմ խօսքը բանւոր դասակարգի մասին է. օգտւում է նա արդեօք կուլտուրայի այդ յաջողութիւններից, իր ձեռքերի պտուղներից:

Խոշոր արտադրութիւնն իսկապէս բարւոքել է նրանց դրութիւնը, վարձագինը բարձրացել է, նրանց աշխատանքի պայմանները աւելի բարեյաջող դրութեան են Հասել, գործարանների լոյսի ու օդի, աշխատանքի միջոցներում սպառող վնասի ու վտանգի նւազման մասին այժմ աւելի են Հոգ տանում, քան թէ առաջ, կամ մանր արտադրութեան մէջ, կանանց ու երեխաների աշխատանքը սահմանափակել է, նրանց բանւորային ժամանակը կրճատւել. զիտութիւնն ու զարգացումն նրանց մէջ աճել է, շնորհիւ բանւորների կազմակերպութեանց միահամուռ ճիգով շատ և շատ բարելաւութիւններ են մտցրել Հոգեւոր Հանգստութեան ու նիւթական կացութեան մէջ: Բայց թէև անցեալի հետ Համեմատած այդ բոլոր բարելաւումները տեղի են ունեցել—այնուամենայնիւ չի կարելի ասել, որ բանւորների ներկայ աքսովիս դրութիւնը գոնէ բաւարար է:

Բանւորները ժամանակի ընթացքի Համեմատ աւելի և աւելի կուլտուրական են դառնում. Հաղիւ թէ այս կարծիքն ապացուցման կարօտ չինի. նոյնպէս և աւելորդ է պնդել, թէ բանւորների կուլտուրական զարգացման հետ զուգահեռաբար ընդլայնանում է և նրանց կարիքների շրջանը: Մինչդեռ փաստերը ցոյց են տալիս, որ յիշեալ կարիքներին մեծ մասամբ երբէք գոհացումն չեն տրւում:

Յիրաւի աշխատանքի պայմանների բարելաւումն ձեռնարկողների կողմից բնաւ չեն Հոգացւում: Եւ եթէ պատահում են դէպքեր, երբ իրանք ձեռնարկողները սեպհական ինիցիատիւով մի բան են անում այդ ուղղութեամբ, ընդհանրապէս պէտք է նկատել, ի բաց առեալ մի քան եղակի երեւոյթները, որ դա

*) Վ. Զոմբարս. «Սոցիալական շարժումը 19-րդ դարում», Գրարգմ. ղերմաներէնից, եր. 9:

նրանց ձեռքնառնել է: Ապացույցի համար բաժանական է լինել բանւորական ժամանակի կրճատումն: Առողջապահութիւնից յայտնի է, որ բանւորական մահ-սիւմալ (վերին աստիճանի երկարատեւ) ժամանակում, բանւորն իր սպառած ուտեցիքը վերականգնեցնելու համար ազատ միջոց չի գտնում, ուստի յետագայ աշխատանքներում, ուտեցիքի նւազման պատճառով նա աւելի թույլ է արտադրում և բացի այդ, նրա յոգնածութիւնն արտայայտւում է ապրանքների որակի վրայ:

Ուրեմն պարզ է, թէ որքան բարեյաջող նշանակութիւն ունի բանւորական ժամանակի կրճատումն ոչ միայն բանւորի, այլ և ձեռնարկողների համար:

Սակայն, եթէ աշխատանքի պայմանների բարելաւումն հակասում է ձեռնարկողների շահերին, որ շատ ստեղծ է պատահում ձեռնարկողների ու բանւորների ընդհանուր շահերի հակադիպութեան շնորհիւ, այն ժամանակ հասկանալի է, որ առաջիններն հրաժարւում են սեպհական նախաձեռնութեամբ զոհաբերումն տալ բանւորի աճող կարիքներին: Պետութիւններն էլ իրանց կողմից, ըստ մեծի մասին պաշտպանում են ձեռնարկողների շահերն ու միայն ծայրայեղ դեպքերում բաւարարութիւն են տալիս բանւորների պահանջներին: Եւ այդ պահանջմանքը շատ բնական է: Յիրաւի Եւրոպայի բոլոր պետութիւնների մէջ կառավարչական դեկր տիրապետող դասակարգի, այն է խոշոր բուրժուազիայի ձեռքումն է, ուստի հասկանալի է, որ այս վերջինը իր սեպհական շահերը կրկնապատէ՝ իր հակառակ բանւորական շահերին: Ահա թէ ինչու, չընայած տընտեսական այդ հսկայական յառաջադիմութեանը, բանւորների իսկական դրութեան մէջ միշտ նկատւում են ահազին թւով պակասութիւններ: Այսպէս օրինակ Գերմանիայում բանւորական բնակարանները ըստ մեծի մասին բաղկացած են մի սենեակից: Այդպիսի բնակարանները կազմում են բոլոր բնակարանների թւի Փրանկֆուրտ Մայնի վրայ — 23%, Լէյպցիգի — 28%, Համբուրգ — 39%, Բերլին — 49%, Դրեզդէն — 55%, Բրեսլաւ — 59%, Զտեմերն — 59%, Կենիգսբերգ — 62%, Խեմնիցեր — 70%: Մեծ քաղաքներում գլխաւորապէս ամեն մի այդպիսի բնակարանում ապրում են միջին թւով $3\frac{1}{2}$ — 5 մարդ: Վէբերի ասելով այն բանւորների թիւը, որոնք զրկւած են բնտանեկան կեանքի տարրական պայմաններից, 3,000,000-ից շատ է:

Մինչև այժմս չըկայ բանւորական ոչ մի դասակարգ, որն իր տնտեսական դրութեամբ հնարա-

ւորութիւն ունենար սահմանափակել կնոջ աշխատանքը գլխաւորապէս սեպհական տնտեսութեան մէջ: Գեռ ևս բանւորական ժամանակը արդիւնագործութեան մէջ մեծ մասամբ երկարատեւ է և աշխատանքն արտադրութեան տեխնիկայի հետ կից վերին աստիճանի լարման: Փաստ է, որ միայն վերջերս կարելի եղաւ ամենուրեք օրէնքով որոշել բանւորական ժամանակի maximum-ը գործարաններում աշխատող հասակաւոր կանանց համար. և այդ ժամանակը օրական 11 ժամից աւելի պակաս անել անկարելի եղաւ. իսկ հասակաւոր բանւոր-տղամարդիկների համար օր. 11 ժամը շատ քիչ էր համարւում, որպէս զի այդ կարելի լինէր հաստատել օրէնքով: Մինչդեռ արդիւնաբերական աշխատանքի մի քանի ճիւղերում մինչև օրս էլ բանւորական ժամանակը 16 ժամից էլ աւելի է: Օրինակ Գերմանիայում Դիւսսելդորֆի շրջանի բանւորները, ինչպէս ասում են, աշխատում են շարունակ 36, 48 ժամ և մինչև անգամ աւելի: 1898 թ. ամառը Բագում տեղի ունեցաւ նախաձեռնարկութեանց վերաքննութիւնը: Երեւոյ, որ ի միջի այլոց Ե. և ընկ. Ֆիրմայում մօտ 15 հողի փոքրահասակ բանւորներն աշխատելիս են եղել հասակաւորների հետ միասին, այսինքն 6 ժամը ցերեկով, իսկ 6 ժամ էլ երեկոյան, մինչդեռ օրէնքով նրանք կարող էին աշխատել միմիայն օր-ցերեկով և այն էլ 8 ժամ: Դադարինայի գործարանում հեռախօսի մօտ օրապահ երեխան (13 տարեկան) բնաւ հերթական չունէր և ամբողջ ֆիրմայի հեռախօսի եղակի պահապանը լինելով (օրէնքով պահանջւում է 3 հողի), ստիպւած էր զիջեր-ցերեկ պահապան լինել և ստանալ ամսական 10 ռուբլի *):

Մինչև այժմս էլ դեռ աշխատանքից զրկւելու վտանգը և դրա հետ ամբողջ ընտանիքների աղքատանալու սպառնալիքն այնքան մեծ են, որ խոչընդոտ են լինում նախատեսւած ու ապագայի հոգացողութեամբ կեանք վարելուն...

Մինչև այժմս էլ գործարանատէրերն իրանք իրանց կամքով են որոշում բանւորական վարձագնի ժամանակամիջոցը, չընայած օրէնքին, որը այժմ Ռուսիայում պահանջում է վճարել վարձագինը ամիսն ոչ պակաս, քան երկու անգամ: Վերոյիշեալ վերաքննութիւնը ցոյց տուեց, որ նախադրածարանների մեծամասնութիւնը վարձագինը վճարելիս է եղել երկու ամիսը մի անգամ...

*) «Kacni» № 175.

Բայց ինչպէս է յետագայ զարգացման պատկերը:

Բանուոր դասակարգը, կամ ինչպէս անւանում են նրան պրոլետարիատ, քանակութեամբ աւելի ու աւելի բազմապատկուում է: Այդ երևոյթի պատճառները կայանում են նախ այն սուր մրցման մէջ, երբ մանր արդիւնադրժողները սնանկանում են, չըկարողանալով դիմագրել խոշոր արդիւնաբերութեան հոսանքին և մտնում պրոլետարիատի շարքերը, երկրորդ՝ այդտեղից առաջ եկող անհրաժեշտ հետեւանքի մէջ — այն է կապիտալների կոնգրոնացման սակաւաթիւ անհատների ձեռքերում: Հետեւապէս հասարակութիւնն աստիճանաբար բաժանւում է երկու աչքի զարնող հակառակ դասակարգերի: Փոքրամասնութիւնն այդպիսի հասարակութեան մէջ կազմում են ձեռնարկողներն ու կապիտալիստները, իսկ ճնշող մեծամասնութիւնը բաղկացած է գործարանական-գիւղական պրոլետարիատից: Այս տեսակ հասարակութեան մէջ, ուր մեծամասնութիւնն զուրկ է գնող ընդունակութիւնից, ապրանքների արժէքը պէտք է ընկած լինի: Իսկ յիշեալ հանգամանքը աննպաստ կերպով է արտայայտուում կապիտալիստների գրպանների վրայ: Նրանց արդիւնքները նւագում են, ուստի նրանք աշխատում են տիրապետել օտարազգի շուկաներին: Ընթերցողը նկատում է, թէ ինչպէս ամեն օր առաջնակարգ, երրորդական երկրները՝ Անգլիան, Ֆրանսիան և Գերմանիան հանդիպում են իրար երկրագնդի զանազան ծայրերում ու կատաղի կռիւ մղում այն կամ այն օտար շուկային տիրապետելու համար: Բայց եւրոպական կապիտալները ներս մտնելով ամեն տեղ ընական հարստութիւններ ձեռք բերելու և մշակման նպատակով — միւսնոյն ժամանակ այդ յետ ընկած երկրներում ներմուծում են կուլտուրա և արդիւնադրժութեան կապիտալիստական եղանակ: Այլապէս ասած՝ նրանք ծնում են և կրթում այնտեղ ապագայ մրցողներ, որոնք ժամանակով կրվաւրդեն առաջիններին: Գեռ այնքան հեռու չէ, երբ ճապոնացիք ներկայացնում էին մի վայրենի մասսա, իսկ այժմս նրանք եւրոպական քաղաքակրթութեան տէր են: Չինաստանում այժմս ոտ են գրել Անգլիան, Ռուսիան, Ֆրանսիան և Գերմանիան և ո՞վ դիտէ կարելի կըլինի ժամանակ, երբ չինական մեծ պատը կըքանդւի եւրոպական քաղաքակրթութեան հոծ ալիքներից: Երբեմն Հնդկաստանը, Անգլիայի կողմից, իրանից ներկայացնում էր մի լայնածաւալ ասպարէզ հարստահարութեան համար, իսկ այժմս: Այժմս նա հիմնարկում է իր տեղացի բամբակի մը-

շակման համար սեւգական գործարաններ, 16 տարի սրանից առաջ Հնդկաստանի գործարանները իւրաքանչիւր տարի մօտաւորապէս գործ էին ածում 87,000 հակ բամբակ և ճախարակների թիւը հասնում էր 338,000-ի. 1875 թւին վերջինների թիւը հաւասար էր 1,700,000-ի, որոնց վրայ դնում էր 585,000 հակ բամբակ: Վաղ թէ ուշ հնդկական չթեղէնը կըհեղեղի բոլոր եւրոպական շուկաները և վերջնական հարած կըհասցնի Մանչեստերին: Ոչ թէ Մանչեստեր և ոչ թէ Բուանը կըմատակարարեն աշխարհին չթեղէն, այլ Հնդկաստանն ու Միացեալ-Նահանգները...

Այդպիսով շուկաներն իրանք առտիճանաբար դառնալով կապիտալիստական երկրներ, սկսում են անշատել իրանց նախկին շահագործողներից, իսկ նոր շուկաների թիւը զգալապէս նւալում է:

Այդ դեռ ոչինչ: Աւելի և աւելի աճող պրոլետարիատը արդէն ներկայ դարու կիսից սկսեց համախմբել որոշ, հզօր կուսակցութիւններ: Գրեթէ բոլոր տեղերում՝ Արեւմտեան Եւրոպայում, ուր գոյութիւն ունի աւանց դասակարգերի խտրութեան ձայնաուութեան իրաւունքը, բանուորական այդ կուսակցութիւնները կարողացել են բաշմաթիւ տեղեր գրաւել պարլամենտում, մանաւանդ գերմանական ընդհատագում: Այդպիսով բանուորական կուսակցութիւններն արդէն քաղաքական ոյժ են ձեռք բերել. նրանք դիմագրում են բուրժուազիային և կատաղի կռիւ մղելով մի կողմից նկատելի կերպով նւագում նրա հզօր, տիրապետող ոյժը, իսկ միւս կողմից բաւարարութիւն տալիս իրանց կարիքներին, պահանջներին...

Արց. Ջահրաբխան

Կ Ա Մ Ք Ի Ո Յ Ժ Ը *)

Վեպ Ժ. Օճէ

Նա խորը հառաչեց և վախենալով որ մի գուցէ տեսնող լինի յանկարծ — իրան այսպէս վրդոված, վեր կացաւ ու հանգարտ քաջերով գնաց մանկանոց: Այնտեղ նա նստեց օրօրոցի կողքին, կուցաւ դէպի մանուկը, — ամբողջովին նւիրեց իր մտքերին և սկսեց դառն կերպով արտասել. նա սաստիկ տանջւում էր, բայց չարութեան զգացումն չունէր: Սրտաշարժ էր և խոնարհ նրա աղօթքը առ Աստուծ:

Նա յանկարծ նկատեց երեխայի վզից կախած — բուստերը, որ նւիրել էր տ. Օլիֆոն: Մի վայրկեան թւաց

*) Տես Տարագ № 45.

Թէ այդ ապարանջանն էլ թունաւորւած է այնպէս, ինչպէս և բոլոր այն առարկաները, որոնք պատկանում են նրան: Նա շտապով հանեց երեխայի վզից ապարանջանը և նետեց կրակի մէջ:

Միւս օրը Լուի շատ լաւ տրամադրութեան մէջ էր: Նա իր սրտի ուրախ զգացմունքը թափում էր ամենի վրայ, կատակներ էր անում մեծ մօր հետ, պատմում էր հեղինէին իր առևտրական ծրագրների մասին, և չէր նկատում, որ նա տխուր էր ու գունատ: Ճաշից յետոյ նա մանկանոց մտաւ, գրկեց երեխային, համբուրում էր նրան, օրօրում էր ձեռքին, խաղում էր հետը և այս բոլորը նա անում էր այնպիսի մի յափշտակութեամբ, ինչպէս մի ամենաքնքոյշ հայր, որ հեղինէն շարեւ էր մնացել և ինքն իրան հարցնում էր, «արդեօք չէ՞ սխալւել ինքը»: Նա որպէս զի կասկածը փարատէ—նա հարցրեց ամուսնուն.

—Ո՞րտեղ ես լինելու աչօր:

Լուի նայեց կնոջը, քիչ յուզւածի պէս:

—Ի՞նչ կայ որ, հարցրեց նա կնոջը:

—Ես ուզում եմ Էմիլի հետ դնալ պաստառ գնելու փոքրիկ դահլիճիս համար, կըցանկանայի որ դու էլ մեզ հետ գալիր ջոկելու:

—Ժամը քանիսին էք գնում:

—Երկուս և կեսին:

—Այլ ոչ, պատասխանեց Լուի, ցաւում եմ, որ չեմ կարող: Զատ ուրախ կըլինէի քեզ հետ դուրս ելնել—մենք շատ քիչ ենք միասին դուրս գալիս տնից—բայց գործն ամենից առաջ: Սեն-Դենիում ինձ սպասում են:

—Զէս կարող, արդեօք, ուղարկել ասել, որ չըսպասեն քեզ, այժմ ժամը մէկն է միայն. դեռ ժամանակ շատ կայ, Լուի,—ես շատ երջանիկ կըլինէի:

Վերջին խօսքերը հեղինէն արտասանեց աղաչական ձայնով: Լուի հեղինէին չէր նայում, նրա դէմքը սաստիկ վրդովմունք էր արտայայտում և նա կարծես, տատանւում էր, բայց մի վայրկեանից յետոյ պատասխանեց խուլ ձայնով:

—Ներիր, խնդրեմ. ոչ մի կերպ չեմ կարող, շատ կարևոր գործ ունիմ:

Նա մօտեցաւ նրան և համբուրեց ճակատը անկեղծ քնքշութեամբ. հեղինէն ազատեց նրա ձեռքերից—աչքերն արտասուքով լցեցան, բայց նա ինքն իրան ճընշեց և պահպանեց դէմքի հանգիստ արտայայտութիւնը:

—Ցտեսութիւն, ասաց նա, առանց մազաչափ անգամ վրդովմունք ցփց տալու, թէև սիրտը սաստիկ բաբախում էր:

—Լուիի հեռանալուց յետոյ հեղինէն գլխարկը վերցրեց, թանձր քօղով դէմքը ծածկեց և գնաց Էմիլի մօտ. նա ուզեց պատմել նրան բոլորը: Ոչ ոքի նա չէր վստահանալ, նկարագրել իր տանջանքը—բայց Էմիլի բոլորը դիտէր և ուզում էր իմանալ նրանից իր ամուսնու գաղտնիքը:

—Ի՞նչ է պատահել ձեզ—հարցրեց Էմիլի, երբ տեսաւ հեղինէին գունատ և յուզւած:

Երիտասարդ կինը շփոթւած կանգնել էր. նա քաջութիւն չուներաւ ասել ճշմարիտը. օրիորդ Լերբեռլէն նրան մի քիչ սիրտ տալու համար հարցրեց.

—Երևի ամուսինդ է տանջանքիդ պատճառը:

—Այո, պատասխանեց հեղինէն, և ապա պատմեց բոլորը:

—Նա ով կարող է իմանալ, ասում էր Էմիլի, թէ Լուի իսկապէս կըգնայ նշանակւած տեսակցութեան:

—Նա, պատասխանեց հեղինէն:

—Ինչպէս:

—Նա պիտի հետքը պահեմ:

—Դուք այդ չէք անի:

—Նա չեմ անի, միայն այն դէպքում, եթէ դուք կասէք ինձ, ի՞նչ է այն կինը, որի համար ամուսինս ինձ խաբում է:

—Բայց ես ի՞նչպէս կարող եմ գուշակել:

—Նշանաբանով—պատասխանեց հեղինէն, ցոյց տալով այն թղթի կտորը, որի վրայ արտագրել էր լատինական ֆրագան:

Էմիլի ճանաչեց. նշանաբանը տիկին Օլիֆոնինն էր:

Նա դողաց երբ մտածեց թէ ինչ վտանգ էր սպանում հեղինէի և տ. Օլիֆոնի ընդհարումը, և լաւ համարեց չասել տիկին Էրօին սիրուհու անունը և վճռեց երկուսով միասին գործել, այն սոսկալի կնոջ պլանները քանդելու համար:

—Ես այդ նշանաբանը չեմ ճանաչում. ասաց նա. բայց ի՞նչ էք ուզում անել:

—Սպասել «Մուսկա» փողոցում ամուսնուս և այն կնոջ. ես պէտք է իմանամ ում հետ գործ ունիմ և ում պէտք է չաղթեմ:

Սակայն Էմիլի աւելի փորձառու էր և աւաղ, դիտէր, որ չաղթութիւնը մնում է արատաւոր կողմը:

—Ես ձեզ մենակ բայ չեմ թողնի. ասաց Էմիլի, ես ձեզ հետ կըգնամ:

Տիկին Էրօ շնորհակալութեան զգացմունքով լի զրկեց ընկերուհուն:

—Դուք լաւ արիք, որ յետ ուղարկեցիք ձեր կառքը, ասաց Էմիլի, մենք մասնաւոր կառք կըվերցնենք:

Հեղինէն և Էմիլի երբ հասան սեղ, այնպիսի մի դիրք բռնեցին որոշւած փողոցի ծայրում, որ կարող էին տեսնել թէ ով է գալիս հակառակ կողմերից. բաւական երկար սպասեցին նրանք. ժամը երեքից քառորդ պակաս օր. Լերբեռլէն դող զգաց. նրա սուր աչքերը տեսան Դիանային, սր գալիս էր մայթի վրայով, թանձր քօղով ծածկւած և դորշ գոյն կապան հագին: Քայլաձգեցին Էլիզաբեթի էր ճանաչել: Մինչև կառքը քսան քայլ մնացած՝ նա շուռ եկաւ մտաւ տան դռնից ներս:

Էմիլը չըջարժեց. նա խոստացել էր ասել հեղինէին եթէ որեւէ կասկածելի անձնաւորութեան կըպատահէր, սակայն խոստումը չըկատարեց և մտածեց՝ եթէ Լուին էլ նոյն կողմից երևալու լինէր, որտեղից տ. Օլիֆոն, այն ժամանակ գործը կարելի էր տարած համարել: Երեկոյեան մտադիր էր զգուշացնել Լուիին, և եթէ կարելի է՝ համոզել խելքի գալ. չանկարձ հեղինէի բացականչութիւնը ստիպեց նրան յետ նայել. նա տեսաւ Լուիին, որ չըճանաչեց իրանց մթութեան մէջ կանգնած, և հանգիստ ու ժպիտն երեսին անցաւ հեռուն: Հեղինէն սաստիկ վրդովւած, կառքի պատուհանից դուրս նայեց և տեսաւ

որ Լուի գնաց մտաւ ան տունը—որ որ քիչ առաջ Դիանան էր մտել:

Նա ուզեց կառքի դուռը բանալ:

—Ի՞նչ էք ուզում ասել, հարցրեց Էմիլի ձեռքից բռնելով:

—Հարցնել, իմանալ:

—Ո՞ւմ պիտի դիմէք, լակէշներին, գաւթապահին, որոնք տեսնելով ձեր վրդովմունքը, կը գնան և կը գողուցնեն ձեր ամուսնուն: Աւելի լաւ է թող տէք ինձ գործել, ես հանգիստ եմ և հեշտութեամբ կարող եմ իմանալ, սպասեցէք այստեղ, ես շուտով կը դառնամ:

—Լաւ, ես կը սպասեմ:

Էմիլը դիմեց դռնապանի սենեակը, այնտեղ միայն դռնապանի կինն էր նստած:

—Ես մի քանի տեղեկութիւններ եմ ուզում իմանալ, ասաց Էմիլի պորտմունքէն հանելով և երկու լուիդոր դրաւ սեղանի վրայ, Դռնապանուհին ցոյց էր տալիս թէ չէ ուզում վերցնել փողը, սակայն 40 ֆրանկը շլացրել էր նրա աչքերը:

—Եթէ միայն դա ոչ մի տհաճութիւն չի պատճառիլ, ես պատրաստ եմ ձեր ծառայութեան:

—Այս րոպէիս այստեղ մի պարոն մտաւ, ասաց Էմիլի. նա այստեղ առանձին սենեակում առանձնացած է մի կնոջ հետ, պէտք է որ այս րոպէիս յանձնէք նրան այս տոմսակը, մի վախենաք, նա շատ շնորհակալ կը լինի ձեզանից:

Էմիլի հանեց իր այցետոմսերէն մէկը և գրեց, «Կինդ այստեղ կառքում սպասում է քեզ մուտքի մօտ, կարգադիր, որ Դիանան մի ժամի չափ մնայ այդտեղ, իսկ դու իսկոյն դուրս եկ և Եւրոպա հրապարակով անցիր ինձ մօտ մինչև տուն դառնալդ: Էմիլի»:

—Փակէտ չունէք—հարցրեց Էմիլի:

Դռնապանուհին մի հին փակէտ գտաւ ժուռնալների արանքում, Էմիլի ուղղակի գրեց հասցէն այնպէս «պ. Լուիին», այցետոմսը մէջը դրաւ և յանձնեց նրան: Ապա դարձաւ Հեղինէի մօտ:

—Նրան այստեղ չեն ճանաչում, ասաց Էմիլի. գաւթապահը, մի շատ պատկառելի մարդ, ասում է թէ այնտեղ ապրում են ընտանիքաւոր մարդիկ և թէ տանտէրը մենակ կանանց սենեակներ վարձու չի տալիս: Պէտք է ենթադրել, որ ձեր աչքին այնպէս է երևացել. իբր թէ Լուիին էք տեսել այնտեղ մտնելիս, բայց իսկապէս նա չէ եղել:

Հեղինէն կարծես հանգստացաւ. օ, որքան թանգ կը վճարէր, եթէ իրօք իր կասկածները զուր լինէին, բայց հոսաւէտ և առանց ստորադրութեան տոմսակը, նշանաբանը, և Լուի, որ որոշւած ժամին երևաց այնտեղ... ճշմարիտ է, նա չըտեսաւ տ. Օլիֆոնին, սակայն ի՞նչ կը նշանակէ այս տեսակցութիւնը:

—Մի քիչ էլ սպասենք, ասաց նա:

—Որքան կամենաս, պատասխանեց Էմիլի, համոզւած լինելով, որ այժմ բոլորը կը կատարւի այնպէս, ինչպէս ինքն էր կարգադրել:

Քառորդ ժամ անց, Լուի դուրս եկաւ այնտեղից բոլորովին հանգիստ և առանց շտապելու՝ դիմեց դէպի Եւրոպա կամուրջը:

—Ինչպէս էլ կեղծում է. մտածեց Էմիլի, այնպէս է գնում, իբր թէ ոչինչ չէ պատահել, սուրբ է կարծես:

—Ահա, տեսնում էք, սիրելի Հեղինէ, Լուի դուրս եկաւ. այժմ պարզ է, որ նա այստեղ սիրային տեսակցութեան համար չէ, որ եկել է:

—Եթէ միայն դուք նրան չէք նախազգուշացրել, պատասխանեց Հեղինէ, կասկածաւորով նայելով իր ընկերուհուն:

—Ի՞նչպէս, եթէ դադտնի կերպով գար այստեղ, այն ժամանակ ի հարկէ, նա կը գար կեղծ անուան տակ. ինչպէս ուրեմն ես կարող էի այսքան կարճ միջոցում բոլորը իմանալ և իրան էլ իմաց տալ: Եւ ի՞նչու համար ես պէտք է ձեզ խաբեմ:

—Նրա համար, որ դուք իմ բարեկամն էք, ասաց Հեղինէ զլուրը շարժելով: Բայց դա արդէն սիրուց վատ արտայայտութիւն կը լինէր: Ինձ համար շատ ծանր է ապրել մէկի հետ, հաւատարմով նրան անպայման և տեսնել թէ ինչպէս նա խաբում է ինձ: Նա կարող էր ինձ ծաղրել և դա կը լինէր կրկնակի ստորանալ ինձ համար:

—Հանգստացէք, սիրելիս, այսօր երեկոցեան, երբ Լուի տուն կը դառնայ, զգուշութեամբ հարց ու փորձ արէք նրան: Գուցէ նա ինքը կը պարզէ դադտնի բը. ես ձեզ տուն կը տանեմ:

Էմիլի Հեղինէի մօտ մնաց մինչև ժամը 5 $\frac{1}{2}$: Ժամը 7-ին Լուի եկաւ ճաշելու ինչպէս միշտ և առանց իր սենեակը մտնելու, դահլիճ մտաւ, համբուրեց տատին և Հեղինէին, նստեց և ուրախ ծաշնով ասաց.

—Է՛, այսօր ի՞նչ էք արել:

—Ես գնացել եմ Բօն-մարշէ, պատասխանեց տատը, աղքատների համար քիչ բուրդ եմ գնել, չետոյ մի քիչ պտտել եմ Ելիսեան դաշտերում և դարձել տուն:

—Իսկ դու ի՞նչ ես արել, հարցրեց Հեղինէն դառնալով Լուիին:

—Իսկ ես, պատասխանեց Լուի—տասն հազար ֆր. եմ պարտք տուել մի հին ընկերիս. ինչ արած, չէր կարելի մերժել, թէ և գտնում եմ, որ վտանգաւոր բան եմ արել: Նա ինձ երկու անգամ գրել էր, ես չէի պատասխանել, վերջապէս վճռեցի և ինքս տարայ նրան այդ փողերը:

—Ո՞րտեղ է նա ապրում:

—Մոսկւա փողոցի վրայ, պատասխանեց Լուի բոլորովին հանգիստ ծաշնով, այնտեղից էլ գնացի Սեն-Դենի:

—Կառքով:

—Ոչ, ես Ամստերդամ փողոցում ֆիակը վերցրի մինչև հիւսիսային երկաթուղու կայարանը:

Հեղինէն զարմացած էր նրա տւած կտրուկ և որոշ պատասխաններին, որոնք ճշմարիտ չէին երևում. նա այստեղ խորամանկութիւն էր նկատում և հասկացաւ, որ իրան խաբում են և թէ Էմիլին է նրան սովորացրել այդպէս խօսել. նա մեծահոգութեամբ ներեց իր ընկերուհուն, որովհետեւ գիտէր նրա այդպէս վարելու շարժառիթները, բայց ինքն իրան վճռեց հետամուտ լինել զործին և իմանալ ճշմարտութիւնը:

Լուի, իրօք, կէտառկէտ կատարեց ինչ որ պատելի էր Էմիլի. նա Մոսկւա փողոցից ուղիղ գնաց Էմիլի մօտ և այնտեղ երկու ժամ սպասեց սաստիկ անհանգիստ:

Խմբիլի ներս մտաւ և առանց ձեռք տալու՝ ասաց կճու ձայնով.

— Գնանք իմ առանձնասենեակը, այնտեղ աւելի չարմար է խօսել. երբ նրանք ներս մտան, Խմբիլի դէն ձգեց գլխարկը, վերարկուն և մօտենալով Լուիին՝ ասաց.

— Դու շատ լաւ ես պահում քեզ:

— Ստատիր, Խմբիլի, նախ՝ ասա ինչ է պատահել, ապա հայհոյիր ինչքան կուզես:

— Դժուար չէ գուշակել... դու թափթփում ես այստեղ-այնտեղ քո նամակները, կինդ նրանցից մէկը գտել է, կարդացել, և եթէ ես չըլինէի, քեզ պիտի բռնէր Դիանայի հետ:

— Որքան շնորհակալ եմ քեզանից!

— Չարժէ... ես այդ քեզ համար չեմ արել... դու ինձ կատաղեցնում ես, ինչպէս կարելի է այդքան չմար

լինել. հիանալի կին ունիս, որը քեզ սիրում է, սքանչելի երեխայ ունիս, դու վայելում ես մի երջանկութիւն, որին չարժես, և այս բոլորը կոխկրտում ես մի անբարոյական կնոջ համար, որ քեզ վրայ ծիծաղում է:

— Խմբիլի, բւաւեց Լուի չարացած:

— Չըլինի թէ դու կարծում ես նա բարոյական կին է:

— Նրա մասին մի խօսիր հետս. իմ մասին ասա, ինչ որ կուզես... քիչ է դա, սակայն չարգանք ունեցէ՛ք: դէպի այն կինը, որին ես սիրում եմ:

— Ձատ դժուար է դա, որովհետեւ նա մի անձնաւոր թիւն է, որին չարժէ չարգել...

Ս. ԲՐԱՐՈՆԳԻ

(Կրթարուճակի)

ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳԻ ԸՆԹԱՑԻՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

Լեռնականգների երեկոյքը. վաղուց արդէն սկսւել է այստեղի սովորական երեկոյթների սեզոնը: Օր չի անցնում, որ տեղի չունենայ մի քանի երեկոյթներ՝ այս կամ այն հիմնարկութեան օգտին: Մեր կովկասցիներն էլ չետ չեն մնում այդ ընդհանուր հոսանքից: Նոյեմբ. 14-ին տեղի ունեցաւ Կովկասի լեռնականների երեկոյթը, որը գրաւել էր մեծ բազմութիւն Պաւլովի գահիճում: Երաժշտադրականական բաժնում մեծ համակրութեան արժանացան յայտնի դերասան Տինսկու ընթերցանութիւնը («Чиваръ», «Охота» և այլն) և հայ ջութակահար Նալբանդեանի նւագածութիւնը: Բացի դրանցից հրապուրիչ տպաւորութիւն թողին նաև Կովկասեան թէ solo և թէ խմբական պարերը և կենդանի պատկերները:

Արեւելեան երեկոյթ. Յայտնի է արդէն, որ մահմեդական տարրն իր հայրենի երկրում կաշկանդւած է դուրանի գաղափարներով, զուրկ է քաղաքակրթութիւնից, կուլտուրական կենցաղից: Սակայն իրականութիւնը ցոյց է տալիս, որ իսլամի զուլակներն էլ որոշ չափով ընդունակ են լուսամիտ գաղափարներ ընդունելու, քաղաքակիրթ աշխարհի օրինակին հետեւելու, եթէ միայն հեռու են տգիտութեան մթնոլորտից, անջատւած են մոլեռանդ ամբոխից: Այսպէս օրինակ՝ տեղիս մահմեդական գաղութն ունի իր

մէջ տասից աւելի ուսանողներ, բարձրակիրժ անձեր, պաշտօնեաներ և նոյն իսկ մի բարեգործական ընկերութիւն: Այստեղի մահմեդական կանայք հագնւում են եւրոպական տարազով, ազատ համարձակ այցելում են թատրոն, երեկոյթ և այլն: Մի խօսքով այդ գաղութը ոչնչով չետ չէ միւսներից: Նոյեմբերի 19-ին Կոնոնովի դահլիճում կայացաւ վերոյիշեալ ընկերութեան կազմակերպած «Արեւելեան երեկոյթը»: Դահլիճը ներկայացնում էր մի խաչտաբղէտ տեսարան, այս և այն կողմ վիստում էին քաղաքացիական ու զինուորական պաշտօնեաներ, ուսանողներ իրանց համազգեստով, պարսիկ, թուրք, թաթար, ղըրղըզ, չէչէն, չերքեզ—իրանց ազգային տարազով, թաթարուհիներ՝ կալպակով (գլխազարդ) ու կամզուով (վերնագգեստ), այլ կանայք եւրոպական տարազով, նոյն իսկ մերկակուրծք—դեկոլտով:

Բոլոր տղամարդիկ գլխաբաց էին, միայն տեղ-տեղ նշմարւում էին թուրքերի արնագոյն ֆէսը և թաթարների ոսկեզարդ կալպուշը:

Երաժշտական բաժինը մի առանձին հետաքրքրութիւն չէր ներկայացնում. մասնակցում էին երկրորդական երգիչներ ու երգչուհիներ, համեմատաբար մեծ տպաւորութիւն թողին թաթարների երգիծաբանական երգը՝ «Ասուս-բասուս ղըմ-ղըմ, ղըմ», ղըրղըզների «Սուլքան դաղին» և պարսկական բայեթի շիրազը:

Լաւ էին նաև ազգային պարերն ու կենդանի պատկերները՝ հարեմի կեանքից:

Քից: Բոլորից վերջը տեղի ունեցաւ մի հանդիսաւոր գնացք, որի բովանդակութիւնը վերցրած էր Ջահ-Աբբասի երջանիկ ժամանակներից: Մի սէյիդ մոլլաների ու կանանց (ազգ. շորերով) ուղեկցութեամբ պտոյտ կատարեց դահլիճում: Մերթ ընդ մերթ կանգ առնելով, նա երգում էր փառք Ալլահին, երկար օրեր Ջահ-Աբբասին: Ի դէպ. ինչպէս լսում ենք, չիշեալ ընկ. մտադիր է մօտ ապագայում մի փառահեղ մզկիթ շինելու այստեղ:

Հայկական երեկոյթն էլ տեղի ունեցաւ նոյեմբերի 22-ին Ազնական. ընկեր. դահլիճներում, որ զարդարւած էին արևելեան ճաշակով: Այս տարւայ ամենազխաւոր նորութիւնը Արխանգելսկու երկսեռ խումբն էր (հայկական շորերով), որ երգեց «Բամբ ոռոսան», «Ջեյրուցի մարս», «Ով, դու բարեկամ», «Նա՛նի մանի» եւ «Մեր հայրենիք»: Խմբի երգեցողութիւնը հրնչում էր ներդաշնակ, համաչափ. նկատւում էր հմուտ ձեռքի ղեկավարութիւնը: Բայց դժբախտաբար բառերն արտասանում էին աղաւաղած, տեղ տեղ մոնոտոն «լա, լա»-ների փոխադրած: Եւ դա շատ հասկանալի է, եթէ աչքի առաջ ունենանք, որ խմբի մէջ ոչ մի հայ չրկար: Համեմատաբար լաւ էր «Բամբ ոռոսանը», որի մէջ պ. Մամաջանեան բաւական աջող երգեց «Հալլոն» solo:

Դրականական բաժնում դերասանուհի Դեստոմբ կարդաց Տուրգենևի «Արձակ բանաստեղծութիւններից»,

խակ դեր. Դաժմատով՝ «Արախի առ-
ցունեմ» (ռուսերէն): Թէ առաջինը և
թէ մանաւանդ երկրորդը արժանացան
բուռն ճափահարութիւնների ու եռա-
կի bis-երի:

Մեղեմ դաշնամուրի վրայ ածեց
Բուքինշտէյնի «Բարկարոլլան» և Լիս-
տի «Rigoletto» պարափրագան: Լաւ
էր նաև ջութակահար Լիվշից: Լիվ-
շից... գուցէ բացականչէ ընթերցողը:
Ինչո՞ւ Լիվշից և ոչ հայ ջութակահար
Նալբանդեան... Որովհետեւ պ. Նալբ.
բարեհաճել էր չըմանակցել... Է՛հ,
ինչ արած, երևի դա էլ աշխարհի
օրէնք է.— երբ անշատ են և օգ-
նութեան կարօտ, այն ժամանակ խո-
նարհ ու պատրաստակամ են, բայց
հէնց որ որոշ զիրք ու հուշակ ձեռք
բերին, իսկոյն մոռանում են մօտիկ
անցեալը և զանազան «ցաւօք սրտի»
անկարող եմ...-ներ առաջ բերում:
Սակայն թողնենք այդ միջանկեալ
խորհրդածութիւնը:

Երեկոյթին առանձին կենդանու-
թիւն ներշնչեցին ասիական պարերը:
Էստրադայի վրայ պարեցին՝ տիկ. Աւա-
նեան (Ուզուն-դարա), տիկ. Արլանի
(Եզգինկա), օր. Արարտեան (Եզգին-
կա), օր. Սաֆարեան (ուզունդարա)
և պ. պ. Լիսինեան ու Սարգսեան
(կինտաուրի):

Այդ բոլորից յետոյ լայնարձակ
դահլիճում սկսեցին եւրոպական պա-
րերը, որ տեւեցին մինչև Ժ. 4-ը: Աից
դահլիճներից մէկում յայտնի դերա-
սանուհիներ Աշեղինսկայեա և Պետի-
պա վաճառում էին շամպայն, իսկ
միւսում ուսանողներ ու ուսանողու-
հիներ՝ զինի, Թէյ և բազմազան խոր-
տիկներ:

Հնդհանուր առմամբ երեկոյթը, թէ
նխթականի և թէ բովանդակութեան
կողմից, կարելի է միջակ համարել:
Դահլիճի քառորդից աւելի դատարկ
էր. ճախսը հասնում է 3,500 ռ., իսկ
մուտքը—առաջժմ մի մեծ հարցական
նշան...

Գ Ե Կ Ա Ր Ա Ե Ս

Թատրոն-երաժշտիքիւն

Այս շաբաթ օպերային ներկայա-
ցումները տօնական և հանդիսաւոր
էին: Երկուշաբթի մանուկներին հոգա-
սարութեան օգտին էր, չորեքշաբթի
468 չբաւոր ուսանողների օգտին

(Դիֆթ. Ակտ. լրագրի խմբագրու-
թեան ջանքերով) և ուրբաթ թատ-
րոնի գեղարեստական մասի ղեկավար
պ. Յ. Փիթոյեանի բենեֆիսը, ուր
առաջին անգամ երգեց Մուսորս-
կու Բօրիս Գոդոլնով 9 պատկ. օպե-
րան, կամ աւելի ճիշտ մուզիկալ դրա-
ման, Լիբրէտտոն կազմած է Պուշկինի և
Կարամզինի պատմածքից: Տեսարան-
ները տաղտկալի չեն, սակայն չորս
գործողութեան մէջ ինն պատկեր
թուլացնում են ամբողջութիւնը, պատ-
կերների տպաւորութիւն է թողնում
այդ ստեղծագործութիւնը: Մուսորսկու
Բօրիս Գոդոլնովի բովանդակութեան
մասին հետեւեալ անգամ: Կոմպոզի-
տորը տարօրինակ ձև և ուղղութիւն
ունի: Այս երաժշտութեան հիւսւածքը
չի է և իւմորով և արտասուք բերող,
կսկծացնող շտրիկներով: Մուսորսկու
մուզիկան չի դիւթում լսողին, այլ
խորհրդածութիւններ է անել տալիս,
մերթ ճիծաղեցնում, մերթ լացացնում:
Տեսարանները, պատկերները իրական
կեանքի ամենապարզ ղէտալներով են
պննւած: Ի պատիւ բենեֆիցիանտ պ.
Յ. Փիթոյեանի, պիտի ասենք որ շքեղ
դէկորասիօնները, ակսեսուարները
կրում էին պատմական ճշտութիւն ու
վայելուչ էին: Բենեֆիցիանտին շատ
լաւ ցոյցեր արաւ մեծ բազմութիւնը:

Այսեղ, այնեղ, ամենեղ

Բազու 1 դեկտեմբ.

Աչքերնիդ դարձրէք դէպի Բագու և
տեսէք, թէ ինչպիսի աւերմունք
է անում այստեղ խաբըր:

Եւ այդ աւերմունքը ծածկած է
երեխաներին, սիրասուն զաւակներին
կրթութիւն, ուսումն տալու կեղևով...
Օ՛, քիչ եմ գտնում աւերմունք բառը...

Մի՞ զարմացէք, ընթերցող, լսեցէք:
Յայտնի է, որ Բագուում որչափ շատ
գործ կայ, նոյնչափ շատ էլ գործ
որոնողներ կան, որոնք օրն ի բուն
կամ գրադարան-ընթերցարանի գրու-
ներն են մաշում, կամ Պարապետի
ասֆալտը քերում: Եւ ահա, այդ
մարդիկ երկուր դեգերելուց յետոյ երբ
իրանց երազած փառաւոր պաշտօն-
ներից ոչ մէկին չեն կարողանում
տիրանալ, ի՞նչ էք կարծում, ի՞նչ են
դառնում—սնային վաեծապետ:

Ղարաբաղի թեմական դպրանոցի
յետին դասարանի աշակերտը, կամ
այս ու այն քաղաքի ընտանեկան
կամ քաղաքացի դպրոցների վերջին
դասարաններից վռնդւած բախտախն-
դիր մարդիկ Բագուում սնային վա-
ռապետ են դառնում, մատաղ հոգիներ
կրթում... Եւ ոչ ոք չըկայ, որ դէմ
կենայ այդ բանին, ոչ մի ծնող չի
գտնում, որ իր զաւակների կրթու-
թիւնը այդ բախտախնդիրների խնամ-
քին չանձնելիս հետաքրքրւի նրանց
կրթութեան որակով, նրանց անցեա-
լով, նրանց վարք ու բարքով: Բա-
ւական է միայն, որ իրանց մօտիկ
բարեկամը, կամ մի որ և է ազդեցիկ
մարդ ինդրել են, որ երեխաների
կրթութիւնը չանձնւի այս ինչին:
Իսեղն է, իր բարեկամն է, և ահա,
զաւակների ծնողները հպարտութեամբ
այստեղ, այնտեղ կասեն, որ մեր
երեխաների համար «домашний
учитель» ենք վարձել, Ստեփան Նի-
կիտիչն (մի որ և է տուլ) է «реко-
мендовать» արել... Եւ երբ այդպիսի-
ներին հասկացնում էք, որ իրանց
վարձկան ուսուցչի կրթութիւնը չի
համապատասխանում նրա ստանձնած
պաշտօնին, կամ կասկածելի բարքի
տէր է, և այն, յայն դէպս այդպիսի՝
ճիծաղելի ասեմ. թէ ցաւալի՜ պատաս-
խան էք ստանում, «ի՞նչ անեմ որ,
Ստեփան Նիկիտիչի խաբըր խոմ չի՞
կարելի կոտրել...

Եւ այդպիսով զանազան մութ ու
կասկածելի, և շատ անգամ նոյն իսկ
բացարձակ անբարոյական անձնաւո-
րութիւններ խաթրերի շնորհիւ կա-
րողանում են ներս սպրդել ընտանիք-
ների մէջ և երեխաների, մատաղ
սերնդի տնային կրթութեան նշանա-
ւոր գործը իրանց ձեռքն առնել...

Բալախանի 2 դեկտ.

Հայոց թերթերը շատ անգամ են
խօսել, այստեղ ընթերցարան-գրա-
դարան հիմնելու հարցին, բայց...
հով է լսողը... Եւ դրա հետևանք՝
դուք կըտեսնէք, թէ ինչպէս տաժա-
նակրին յատուկ աշխատանքի դատա-
պարտած Բալախանցիները (ի հարկէ,
ի բայց առեալ կառավարիչները) աշ-
խատանքից դուրս իրանց մատնում են
բացառապէս արբեցութեան ու թըղ-
թախաղին... Սիրտ է քաղում այդ տե-

սարանը... Ո՞վ պէտք է մտածի այդ չարիքի առաջն առնելու, երբ մեր բարձր կրթութիւն ստացած ինժեներ-տեխնիկ-լսիմիկ-մեխանիկ և այլ կառավարիչներն իսկ իրանց պարապմունքից դուրս միայն և միմիայն կարտի սեղանն ու գինու շիշն են ճանաչում ..

Ն. Ս. Տէր-Մ.

Գ ի Տ ա կ ա ն

Այս օրերս առիթ ունեցանք «Annales d'Hydrologie et de Climatologie medicales» Պարիզում հրատարակող բժշկական ամսագրում կարգաւ բժշկական պ. Աւեսիֆ Բաբայանի մի գիտական բժշկական յօդուածը «Սիր-սի հիւանդութիւնների բուժումը Աբասթումանի հանգային ջրերում» (Traitement des maladies du coeur aux eaux d'Abastouman.) Սա մի հետաքրքիր և կարևոր յօդուած է, որ և շատ իրաւացի արժանացել է Պարիզի բժշկական շրջաններում մեծ ուշադրութեան ու հեղինակ-բժշկապետը այդ աշխատութեան համար անդամ է ընտրւել «Նեոֆին հիւանդութեանց ընկերութեան», որ Պարիզում վաղուց հիմնւած և գիտական աշխարհում յարգւած մի ընկերութիւն է:

Յարգելի դոկտորի մի այլ աշխատութիւն՝ «Թիֆլիսի հանգային աղբիւրները», որ տպւեցաւ այս գարնան Պարիզի մի ուրիշ բժշկական հանդիսում, նոյնպէս արժանացել է մեծ ուշադրութեան և այդ յօդուածի համար էլ գիտական հեղինակը ընտրւել է անդամ Պարիզի Հանգային բուժական ընկերութեան, որի նիստերից մէկում (23 մարտի 99 թ.) մանրամասն մի զեկուցում է կարդացել և դոկտոր Ա. Բաբայանի բժշկական գործունէութեան մասին:

Ուրախութեամբ արձանագրելով այդ պատիւները, որ մեր գիտական բժիշկը ստացել է համաշխարհային մաշտաբաղաւորում, կրկնակի ուրախ կըլինինք, եթէ յարգելի բժշկապետ Բաբայանը և թէ մեր միւս հեղինակաւոր բժշկապետներն ընդհանրացնէին այն ճիշտ միտքը, որ մեր կուրորտներն ունին անսահման մեծ առաւելութիւններ

եւրոպական ջրերից և թէ ժամանակ է, որ մեր կապիտալիստները գիտականների ուսումնասիրութիւնները չըթողեն լոկ թղթի վրայ, այլ նրանց հետ ձեռք ձեռքի տւած հայրենի երկրի հարստութիւնները մատչելի դարձնեն մեր ժողովրդին, օգտուել նրանցից այն կոնֆորտով, որ ստանում են եւրոպական կուրորտներում, թէև աւելի թույլ ջրերում և ծանր պայմաններով:

Գրական նորութիւններ

Պետերբուրգում առաջիկայ յունաւորից կըսկի հրատարակւել «Рус. Обозрѣніе» անունով մի հանդէս Ալէքսէյ Փիլիպպովի խմբագրութեամբ:

— Ի նկատի ունենալով, որ ռուսաց «Сѣв. Кър.» անունով թերթը իր հրատարակելու օրից հետեւում է վրնասակար ուղղութեան, որ առանձնապէս նկատում է «Կեանքի բարդութիւն» և «Ո՞վ է մեծ» յօդուածներում, որոնք գետեղւած են №№ 1 և 21-ում, ներքին գործերի միջնատրութեան կառավարիչը որոշեց յայտնել չիշեալ թերթին առաջին նախագովուշութիւն:

— Կիւնում պրիւատ-դոցէնտ Ա. Ն. Գրէնի խմբագրութեամբ հրատարակող «Россия и Азія» թերթում սկսել է լոյս տեսնել Փառանձեմի վեթիսնդուրիւնը (Արշակ II թագաւորի կինը) մի ողբերգութիւն երկու գործողութեամբ: Յիշեալ թերթը իր բաժանորդներին խոստանում է տալ մի Ալմանախ բաղկացած 10 զրբոյկներից, որոնցից մէկն է «Էկակատար ժողովածու հայ բոմանիստ Ծերենցի (Ձիշմանեանի) աշխատութիւնները» — երեք հատորով, ռուսերէն թարգմանութեամբ և սլաւոնական տեղեկութիւններով:

Ս Ը Հ Ո Ղ Ժ Ը Մ Ե Ր

Ինչպէս յայտնի է, քաղաքային ջրանցքը մտադիր են մեծացնել ուրիշ աղբիւրներ որոնելով: Ինժեներ Լինդէյը քաղաքային ինժեներ Ալիբեկովի և ջրանցքի կառավարիչ Լիսիցեանի հետ միասին գիտեցին մասալիսաւրի աղբիւրները: Այժմ ծրագիր է կազմուած ընդարձակելու քաղաքային ջրանցքը: Այս օրերս վարչութեան ան-

գամները և տեխնիկ - իրաւասունները Լինդէյի հետ երկրորդ անգամ քննելու են չիշեալ աղբիւրները որոշ եզրակացութեան գալու համար:

— Թիֆլիսի նահանգական աղմինստրացիայի կարգադրութեամբ Յիւնուալի գաւառամասն են ուղարկւած երկու բրժիշկ, միջոցներ ձեռք առնելու եղջիւրաւոր կենդանիների մէջ տարածւած ժանտախտի դէմ: Ժանտախտ երևացել է Թիֆլիսի նահանգի Փոքր-Թիֆուէթ և Կոբլի գիւղերի կենդանիների մէջ. ռուսի դիմումն է եղած 5,000 ռ. յատկացնել է ախտի դէմ կուէլու և եղջիւրաւոր կենդանիներին կուտորելու համար գիւղացիներին վարձատրութիւն տալու:

— Թիֆլիս են ժամանել Տերեկեանի շրջանի կառավարիչը, Ներսիսի, Չերնոմորեանի. Բաղւի նահանգապետները և Գանձակի փոխ-նահանգապետը Ինչպէս Տարագի անցեալ №-ում յայտնել էինք, սրանք Կառավարչապետի խորհրդում նիստեր են ունենում հարկատուութեան նոր ըէֆորներ վերակազմելու:

— Բագւի վաճառականներ՝ Հ. Մելիքեան, Ի. Ազաճեան, Կ. Դուրդերով, Մ. Աւագեան և Բ. Ղիսեանց հիմնել են Ապտերոնեան Էլեկտրական ընկերութիւն: Հիմնական դրամադուլին է 1,500 հազար ռ., բաժանւած 6,000 բաժնի, իւրաքանչիւրը 250.ական ըուբլի:

— Ռուսական պարբերական մամուլի մաշտաբաղաւոր և գաւառական ներկայացուցիչները մի խնդրագրով դիմել են ներքին գործերի միջնատրութեան, թոյլատրելու հիմնել մի նոր հեռագրական գործակալութիւն, ռուսաց մամուլի հեռագրական գործակալութիւն անունով: Եթէ թոյլատրւի, գործակալութիւնը կըսկի իր գործունէութիւնը 1900 թվի յունւարից:

— Գաւառներում, ուր չըկան պետական բանկի բաժանմունքներ, անհնար էր արգիւնաբերողներին և վաճառականներին համար փոխառութիւնը: Փրնանսներին միջնատրութիւնն այդ դժուարութիւններն ի նկատի ունենալով, մտադիր է թոյլատրել գաւառներում գտնուող պետ. գանձարաններին տալ կարճ ժամանակով փոխառութիւն:

— Թիֆլիսում հիմնւած ճարտար-դիւնաբերական ընկերութիւնը սկսել է իր գործունէութիւնը: Ընկերութիւնը աճուրդով վերցրել է Բագւի Բիբի-Զէյթաթ կոչւած մասում հող, շահագործելու նըպատակով: Անցեալ կիրակի ալ. ընկերութեան ընդհանուր ժողովն էր, ուր որոշուեց անմիջապէս ձեռնարկել գործը: Ընտրուեցան գիրեկտորներ և վերապառու գող յանձնաժողովի անգամներ:

— Ռաշտում, նոյեմբերին է դաժ սոսկալի հեղեղը, պաշտօնական տեղեկութիւնների վրայ հիմնւած, լալիւ է 1170 խանութ, 28 քառանսարա, 2 մզկիթ. վնասը հաշուում են 2,000,000 ըուբլի: Վնասել են գլխաւորապէս պարսիկները:

հայերը ազատել են իրանց խանութները, եկեղեցիներն և դպրոցը:

— Բազմից Մշակին գրում են. «Նոյեմբ. 29-ին վախճանեց բժիշկ Խաչատուր Խաչատրեան, որ մի քանի տարիներից ի վեր վարում էր հաղափային բժշկի պատճոհ: Հանգստացալը շուտով էր. ուռումբ վերջացրել էր Մուսկուայի համալսարանում, ապա պատճոհ էր վառել Սալիսի ձկնաբուհներում: Երեսուցի հասակում նա ստացաւ բուժական, բայց չընթացած այդ հանգամանքին, չըկարողացաւ հեռանալ Բագից, որովհետեւ չուներ կարիերիստի հարկաւորութիւն. շատ համեստ էր եւ իբրեւ ազնիւ մարդ, վերին աստիճանի մասշնի եւ ուսուցիչ էր իբրեւ բժիշկ: Այդպիսի մարդու եւ բժիշկի մահը շատ զգալի մի կորուստ է նրա բազմաթիւ բարեկամների եւ յարգողների համար»: Յիշատի ծանրելու անմասնակց կորուստ:

— Ամսոյս 1-ին հոգին յանձնեց Բագում բժիշկ Խաչատրեանի մարմինը: Հանգուցեալին վերջին երաժեշտը տալու համար եկեղեցին լի էր երկուսն ազգութեամբ: Ներկայ էին պատճոհակից շատ անձինք եւ բոլոր ուսուցիչներով: Գազալի վրայ 5 հաս պսակ կար:

— Այսօր, կիրակի գիշեր թիֆ. Հայուհեաց ընկ. պարերկոյթ է, որ առհասարակ գրաւում է մեծ բազմութիւն: Տուալէտները շքեղ են լինում, պարերն աշխոյժ, կոտիլոնը ուրախ:

— Օգեստայից հեռագրում են դեկտ. 1-ին, որ փոթորիկ ժամանակ Փոթիի նաւահանգստում վնասեց Ազովեան ընկերութեան Բաթում շոգենաւը, ծանծաղուտի նստելով: Վնասուած են նաւի ստորին մասերը: Ճանապարհորդները ափ են հանաւած: Շոգենաւը չի կարող ճանապարհը շարունակել:

— Բագեցի վաճառական Տէր-Յակոբեան և ուրիշ երեք ընկերներ հիմնել են Տէր-Յակոբեանի անունով նաւթարդիւնաբերական - առևտրական մի ընկերութիւն: Ընկերութիւնն արդիւնաբերութեամբ է Տէր-Յակոբեանի Սաբունջում գտնուած նաւթարդիւնարանները, ինչպէս և կայսրութեան մէջ գտնուող նաւթային հողերը: Ընկերութեան հիմնական գրամազուխն է 4,500,000 ռ., բաժանուած 18,000 բաժնի, իւրաքանչիւրը 250-ական ռուբլի:

— Լուսն Լ. Տոլսոյի իի անդուրեան մասին հեռագրում են Մուսկուայից. Հիւսանդի վիճակը շատ անոյ է. ցարը կամ առաջկանում է, կամ բուլանում: Ջերմութեան չափը սովորական է: Մթնոլորտայինը համապատասխան է, բայց քիչ: Հիւսանդը շատ քիչ է եւ պառկած է անկողնում: Սիւս հեռագրով հաղորդում է թէ Տոլսոյի իիւսանդութեան ընթացքում նկատուած է բարելաւում: Հիւսանդը արդէն վեր է կացել անկողնից և օրէի սեղանակուց:

Մեր պատկերներ

Յոնան Սոքեյիւս մուսքը Վիեն:

Լեհական պատմութեան մէջ Յոնան III թագաւորի անունը պատաւոր տեղ է բռնում և հռչակաւոր է նա իր բարեգութեամբ բնաւորութեամբ ու քաջութեամբ: Պատերազմի դաշտում նա մի անյաղթելի վագր էր, իսկ տանը մի հեզ գառը:

Տասնեօթերորդ դարում, երբ Իսլամը քարուքանդ էր անում Եւրոպան, աւերելով ամեն տեղ, ուր ոտք էր դնում անողոք մոլեռանդը, Լեհաստանը հզօր էր և անանի այդ դարում իբրեւ պաշտպան ճնշաւճներին, անգործներին:

Մահմադ IV կէս միլիոն զօրքով 1683 թ. պաշարել էր Վիէնը-աւստրիական մայրաքաղաքը և պատրաստուած էր կործանել Աւստրիան: Բայց ահա՛ առանց մի որ և է յետին մտքի՝ բրիտանական եղբայրսիրութեամբ Յոնան III իր քաջարի զօրքով յանդիման է կանգնում թիւրքերին, փշրում նրանց բանակը, ցրիւ տալիս անարգ զօրքը: Տարագի ներկայ Նո-ում տալած պատկերը այն մոմենտն է, երբ Յոնան III թագաւորը ազատած հարեանին վտանգից, հանդիսաւոր մտնում է Վիէն: Երախտագէտ ժողովուրդը ընդ առաջ է եկել յաղթողին և ուրախութեան աղաղակներով օրհնում է նրա գալուստը և հանդիսաւոր մուտքը:

Թափուող սերեւներ

Անգլիացում նորից սուգ է տիրում բօէրների տարած նոր չաղթանակների պատճառով: Դեներալ Գատէկը 2700 մարդով Ստրոմբերգի մօտ մի սարսափելի ջարդ է կրել: Կուի ժամանակ 1200 հողի կորցրեց, որոնցից մօտ 700 հողի գերի ընկան, իսկ մնացածները՝ զինուոր և օֆիցեր՝ սպանւեցին և վիրաւորեցին: Թէև մի ուրիշ կէտում, Լոմբարդսկոպի մօտ, անգլիացիք են յաղթել, սակայն Գատէկի պարտութիւնն այնքան ճնշիչ է, որ երկար չի մոռացել անգլիացիների

մտքից, պատերազմի սկզբից նրանք այդպէս չեն ջախջախւել: Վերջին հեռագիրները հաղորդում են մի նոր պարտութեան մասին Մոդեր գետի մօտ. անգլիացիները քաջ պատերազմելուց յետոյ, կրկին նահանջում են, կորցնելով մօտ 700 հողի: Երկու կողմի կորուստները սոսկալի են:

— Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ այնտեղ մեծ անհանգստութիւն է պատճառում այն բանը, որ հայերը խմբերով կաթողիկոսիւն են ընդունում: Այդ դէպքը բացատրում է նրանով, որ ֆրանսիական ազդեցութիւնն ուժեղացել է, իսկ Դուռը աշխատում է թուլացնել այդ:

— Լոնդոնից հեռագրում են, որ այնտեղի քաղաքական շրջաններում մեծ մտաւանջութիւն է նկատուում վերջերս կրած պարտութիւնների, ափրիկանդէրների խմբովին ապստամբութեան երկիւղի և դրսի ուրիշ ծանր դժւարութիւնների պատճառով:

— Լոնդոնից հեռագրում են, որ Լէդի Սմիթը (անգլիական քաղաք, այժմ պաշարւած) կորած են համարում Անգլիայի համար: Բօէրները քաղաքը ուժեղացնում են 26 թնդանօթներով: Բնակիչները թագնւում են նկուղներում:

Բողոս, որ գտնւում է Կիմբերլէյում, հաւատացնում է, որ եթէ ինքը գերի ընկնի բօէրների ձեռքը, նրան վանգակի մէջ կըղնեն և կըստտեցնեն ամբողջ Տրանսալալում ժողովրդին ցոյց տալու համար:

— Հաստատուում է, որ անգլիացիների կորուստը թէ սպանւած, թէ վիրաւորւած և թէ գերի ընկած, հասնում է 5,272 հողու, այն ինչ պատերազմը գեռ նոր է սկսւում:

— Հարուստին Նատալում բնակւող ափրիկանդէրները ապստամբել են: Բնակիչները վաճել են բոլոր պաշտօնեաներին և չաչտնել են, որ նրանք միանում են Օրանժեան հանրապետութեան հետ: Կապիտալիստի ապստամբութիւնը շատ է խանգարում Գատէկի և Մէտուէնի գործողութիւններին և արգելք է հանդիսանում օգնական զօրքին նրանց մօտ գնալու:

— Լոնդոնից հեռագրում են «Hob. B.» լրագրին, որ ֆրանսիական դեսպան Կամբօնի հեռագրով Պարիզ կանչւելուն. այնտեղ մեծ նշանակութիւն են տալիս:

Ճանապարհ. հաղորդակցութիւն

Դեկտեմբերի 1-ից սկսած է գնացքների կանոնաւոր երթևեկութիւն Թիֆլիսի և Ալէքսանդրապոլի մէջ, իսկ Ալէքսանդրապոլի և Կարսի մէջ դեռ կանոնաւոր երթևեկութիւն չըկալ, մինչև գծի բոլորովին պատրաստ լինելը:

— Կարսի երկաթուղին սոյն դեկտեմբերից արդէն անցել է Անդրկովկասի երկաթուղու վարչութեան ձեռքը: Այդ առիթով նոյեմբ. 30-ին գոհաբանական մաղթանք է կատարել Անդրկ. երկաթուղու վարչութեան մէջ:

Այլ եւ այլ

«Тифл. Мер.»-ին Ձագեաւ կայարանից հաղորդում են, որ անցեալ նոյեմբերի 26-ին այնտեղ ժամի 1—3-ը ցերեկայ, բոլորում էին դեպի հարաւ կողմից երկու խմբեր: Սարերը ձիւնապատ եւ յետոյ բոլոր կողմից—շատ զարմանալի էր անցել յիշեալ բերքի բոլորակին, որը իրեն հետաքրքիր փաստ, հաղորդում է, ասելով, որ դա կարող է ունենալ գիտական նշանակութիւն: Ճիշտ որ այդ երեւոյթը հետաքրքիր է:

Սուր հանդիպում

Բազու. Ար.: Այն, մենք էլ ենք խոստովանում և տեսնում, որ դուք էլ ձեր կողմից կամքի մեծ ոյժ էք գործ դրել: Եւ տեսնում էք արդեօք ինչ լաւ է, երբ մարդ իր բոլոր ոյժերը հայտնաբերում է կամքին: Սրա առաջ ամեն խոչընդոտ ոչինչ են: Նաւասի Անիէղը ուղարկեցէք: Ընդհանրապէս ձեր ջանքերի համար:

Պետերբուրգ. Ե. Թ.: Խնդրում ենք թանաքով գրել, մատիտը ճանապարհին քերտում է և բացի այդ՝ պէտք է խնայել գրաշարների աչքերը:

Բազու. Ա. Ա.: Հին երգ էք երգում: Ժողովրդական առածն ասում է՝ հայուն է, չի կծում:

Մարիուպոլ. Ա. Խ.: Դրեցէք մատչելի յօդաձևեր գիտական, բնականական ընթերցանութեան համար:

Բերլին. Գ. Ա.: Սպասում ենք և խընդրում աճապարել կլիշէների առաքումը:

Սխալապատ. Ա.: Ստացանք ձեր նամակը, մանրամասն պատասխանի հետ

կրտանաք և պատկերներ: Յաւատառեց մեզ ձեր հաղորդած փաստը:

Բազու. Յով.: Մանրամասն գրեցէք, որ ձեռք ստացել:

Աստալան. Հ. Մ.: Ձեզ նամակ կը գրենք: Տպելուն մի նայէք, շարունակեցէք:

Խմբագիր հրատարակիչ

Տիգրան Նապարեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՀԻՄՆԵՐԱՆՈՅ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր բացի կիրակի օրերից:

Առաւելումներ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վնասական (սիֆիլիս) եւ միզասեռ. հ.

Կ. Մ. Չիկովանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին նեարդային հ.

Զ. Ի. Բաբանասեան—11—12 ժ. կ. հ.:

Ի. Փ. Պրոսասեիչ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քիւ եւ կրծքի հ.

Ա. Պ. Կարապետեան—1—1½ ժ. ներքին եւ երկխայց հ.

Ա. Գ. Գուրկո—1½—2 ժ. ներքին եւ միզասեռական հ.

Երեկոցներ

Ի. Փ. Պրոսասեիչ—5—6 ժ.

Ա. Ն. Զպալովսկի—6—7 ժ. նեարդային (էնկեթարաբուժութեան), վնաս. եւ նորբի հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7—7½ ժ.

Տ. Ի. Բուդենկո հիւանդանոցում իմիական եւ խոշորացուցական հետազոտութեան ներքին անոթի, խիսի, արեան, կարի եւ այլն:

Վճար 50. կ. չբաւորները ձրի, համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. Առանիսկի—պարապրում է օսնը ծաղկահատութեամբ, բժշկական մատմամբ արգոտութեամբ եւ մարգելով. դիմել 11—1 ժ. Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապէս Նաւասարդեան

ԳԼԱԴՍՏՈՆ

ԼԵՕԻ

Գինն է 80 կոպ.

Դիմել՝ Тифлиси, контора общества изданий Армянскихъ книгъ (Лорисъ-Меликовская № 11) կամ Тифлис, (Russie), Société de la publication des livres Arméniens: Դրաստեան կում վաճառում են ընկերութեան և այլ գրքերը: Յանկացողներին գրացուցակ ուղարկում է: 5—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի օր, դեկտեմբերի 5-ին, յօգուտ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան

ՏԵՂԻ ԿՈՆԵՐՈՒՄ

ՊԱՐԱԶԱՆԻՍ

Կոսիլիոն-Մոնստրոլ

Սկիզբն է երեկոցեան ժամը 9-ն

Տոմսակի գինը 2 ր. 10 կ.

Տոմսակներ նախօրոք կարելի է ստանալ ընկերութեան Կարի արհեստանոցում, Գանովսկայա փողոց, № 25, իսկ պարահանդէսի օրը՝ Ժողովարանում: 1—1

ЛУЧШИЯ СРЕДСТВА ДЛЯ ЗУБОВЪ:

ТИМОЛОВЫЙ ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ,

ТИМОЛОВЫЙ ЗУБНОЙ ПОРОШОКЪ

НО ТОЛЬКО

С.-Петербургской

ТЕХНО-ХИМИЧЕСКОЙ ЛАБОРАТОРИИ

Остерегаться подражаний!

Главный Складъ:

С.-Петербургъ, Коломенская, д. № 12.

Продается вездѣ. 2—6 м. 57103.

ԼՈՅՍԵԽԱՆ

Ե. ԹՈՓՉԵՆԻ

ԻՍԼԱՍ

Պատկերազարդ պատմական տետրիւն

Գինը 30 կոպ.

Վաճառում է Կենդրոնական գրավաճառանոցում և Տարագի խմբագրատանը: 15—11

ԲԺՃԿ. ՎԱՀՆՆ ԱՐԾԻՌՈՒՆԻ

Վերանորոգել է հիւանդների ընդունելութիւնը բիլի, կոկորդի, քիւ և ականջի հիւանդութիւնների համար իր նոր բնակարանում: Սոլովակ, Սերգիւսկի փող., տ. Ծովհանովի: 10—5

ԱՂԵԻՐԻ ՄԱՏԵՆԱՒԱՐԱՆ

Յովհաննէս Թումանեանց

ԲԱՆԱՍՏԶՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ և ՊԱՏՄԱՆ

Փառակազմ գինը 50 կ.